תלמוד בבלי · אחרונים · חכמת שלמה · סדר טהרות

חכמת שלמה על נדה

רבי שלמה לוריא [המהרש"ל]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חכמת שלמה על נדה

רבי שלמה לוריא [המהרש"ל]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חכמת-שלמה-על-נדה/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 6
דף ב: 6
דף ג. 6
דף ג: 6
דף ד. 7
דף ד: 7
דף ה. 7
דף ה: 7
דף ו. 7
דף ו: 8
דף ז. 8
דף ז: 8
דף ח. 8
דף ח: 9
דף ט. 9
דף ט: 9
דף י. 10
דף י: 10
דף יא. 10
דף יא: 11
דף יב. 11
דף יב: 11
דף יג. 12
דף יג: 12
דף יד. 13
דף יד: 13
דף טו. 13
דף טו: 14
דף טז. 14
דף טז: 14
דף יז. 15
דף יז: 15
דף יח. 15
דף יח: 15
דף יט. 16
דף יט: 16
דף כ. 16
דף כ: 17
דף כא. 17
דף כא: 17
דף כב. 17
דף כב: 17
דף כג. 18
דף כג: 18
דף כד. 18
דף כד: 18
דף כה. 19
דף כה: 19
דף כו. 20
דף כו: 20
דף כז. 21
דף כז: 22
דף כח. 22
דף כח: 23
דף כט. 23
דף כט: 23
דף ל. 24
דף ל: 24
דף לא. 25
דף לא: 25
דף לב. 25
דף לב: 26

דף לג. 27
דף לג: 28
דף לה. 29
דף לה: 29
דף לו. 29
דף לו: 30
דף לז. 30
דף לז: 30
דף מ. 30
דף מ: 30
דף מא. 31
דף מא: 31
דף מב. 31
דף מב: 31
דף מג. 32
דף מד. 32
דף מד: 32
דף מה. 32
דף מו. 32
דף מו: 32
דף מז. 32
דף מז: 33
דף מח. 33
דף מח: 33
דף מט. 33
דף מט: 33
דף נ. 34
דף נ: 34
דף נא. 34
דף נא: 34
דף נב. 35
דף נב: 35
דף נג. 35
דף נג: 36
דף נד. 36
דף נד: 36
דף נה. 36
דף נה: 37
דף נו. 37
דף נו: 37
דף נז. 37
דף נז: 37
דף נח. 37
דף נח: 38
דף נט. 38
דף נט: 38
דף ס. 38
דף ס: 38
דף סא. 39
דף סא: 39
דף סב. 39
דף סב: 40
דף סג. 40
דף סג: 40
דף סד. 40
דף סה. 40
דף סה: 40
דף סו. 41
דף סז. 41
דף סז: 41
דף סח. 42
דף סח: 42
דף סט. 42
דף סט: 42

דף ע. 43
דף ע: 43
דף עא. 43
דף עא: 43
דף עב. 43
דף עב: 44
דף עג. 44

דף ב.

רש"י בד"ה שמאי אומר כו' דם בבית החיצון כו'. נ"ב מכאן יראה דאיירי הכא בבדיקה שבדקה עצמה בעד והוציאה הדם אבל לא ראתה ממש ודו"ק, וכן מוכח נמי לקמן (דף ג') בשמעתא דמרגשת בפרש"י ע"ש:

בד"ה אע"פ שאמרו כו' אשאין לה וסת קאי הס"ד:

תוס' בד"ה מעת לעת כו' אבל לחולין לכ"ע כו'. נ"ב פירוש שנעשו על טהרת תרומה ומה שפרש"י תרומה וטהרות היינו חולין שנעשו על טהרת הקודש כדמוכח לקמן בגמרא (דף ז':)

בא"ד ששורפין עליה תרומה ופריש דכה"ג כו' כצ"ל:

בא"ד וא"ת אמאי מטהר כו'. נ"ב וליכא לשנויי משום בטול פו"ר דדוקא רבא הוא דאמר טעמא דב"ש הכי אבל לא לאינך לישני כגון הך שנויא דהעמד על חזקתה והך שנויא דהרגשה לתרוייהו קשה מקופה ונגע דשייך נמי הרגשה וחזקה ודו"ק:

בד"ה והלל כו' היינו ברה"ר כדפרישית אבל כו' כצ"ל:

דף ב:

רש"י בד"ה כיון דמגופה חזיא מועדת ורגילה היא לכך ואין לה חזקת טהרה כצ"ל:

בד"ה תולין אם תרומה הן הס"ד:

בד"ה תרתי לריעותא כו' אבל אבל באשה בדידה הוא כו' כצ"ל:

בד"ה ומאי שנא מחבית בג"ש פריך הס"ד:

בד"ה כל ג' ימים כו' על אלו הסמוכין לה כולם כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה דאיכא כו' מוקי לה בחזקת כו' כצ"ל:

דף ג.

רש"י בד"ה מאי רגלים כו' אין רגלים לדבר הס"ד:

דף ג:

רש"י בד"ה לאביי כו' דיה שעתה ולילישנא דמעיקרא כו' כצ"ל:

בד"ה מפריה ורביה כו' מן האשה הס"ד:

בד"ה שיש לה כו' ולא יצא הס"ד:

בד"ה וכולן טהורין כו' דהואיל ולא מצא כו' כצ"ל:

דף ד.

רש"י בד"ה והא דומיא כו' בין זו לזו הס"ד:
בד"ה ואב"א כו' ידיו נפלו וחזקיה במכוסה כו' כצ"ל:
בד"ה מכוסה בתמיה הס"ד:
תוס' בד"ה ככר כו' וי"ל דפריך אי כו' כצ"ל:

דף ד:

גמ' בשעת וסתה ורבי דוסא היא כו' כצ"ל:
ע"ב רש"י בד"ה א"כ דאשה מרגשת הס"ד:
בד"ה אב"א להכי כו' לילה וחצי יומא הס"ד והד"א:

דף ה.

גמ' אפי' למפרע אין רבי מאיר היא כו' כצ"ל:
בפיסקא מעת לעת כו' השתא כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה אינו ממעט כו' לפקידה הס"ד:
בד"ה ותחפנה שכבת כו' קמ"ל הס"ד:
בד"ה ואב"א כו' ואפי' הכי הרי זו כפקידה אלאחר תשמיש כו' כצ"ל והד"א:

דף ה:

גמ' בפיסקא כיצד דיה שעתה כו' למה ליה כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה נשאלין כו' כלומר טמא הס"ד:
תוס' בד"ה כשחברותיה נושאות כו' שהסכין והידים כו'. נ"ב פי' ידים של כהן:
בד"ה ספק טומאה כו' עוד תנן התם בסיפא היה מקל בידו ובראשו מלאה משקים כו' כצ"ל:

דף ו.

גמ' תניא כוותיה דרבא הרואה כתם כו' עד אלא משעה שראתה הרואה דם כו' עד אלא משעה כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה אף בשעת כו' צריכות לבדוק הס"ד:
בד"ה מעשה ועשה כו' לזקנתה הס"ד:
תוס' בד"ה כשבדקה עצמה כו' מן אף ברה"ר עד דאתא מגופה הג"ה היא:

דף ו:

רש"י בד"ה בשעת הדחק כו' להפסיד טהרות הס"ד:
בד"ה שאפאן כו' וכן של רקיקין. נ"ב פי' של מצה וכן של רבוכין דהיינו ג' מיני מצה חלות רקיקים רבוכין ומין א' חמץ כנגדם:
תוס' בד"ה דאפרשינהו כו' ונראה דקדושת הפה איכא כו' ומדאסר הככר כו' כצ"ל:
בד"ה בשפחתו כו' סתם רבן גמליאל אלא רבן גמליאל הזקן ויכול כו' כצ"ל:
בא"ד חבירו כו'. נ"ב פירוש והוא רבן גמליאל דיבנה שהיה בנו של רשב"ג הזקן שנהרג מטיטוס הרשע ואע"פ שהיה נוהג נשיאות אחר החורבן אחר רבי יוחנן בן זכאי מ"מ זה המעשה שנזכר בלחמי תודה יכול להיות שהיה קודם החורבן קודם נשיאותו עיין בתוס' פ' במה בהמה:
בד"ה נולד לה ספק כו' מן ועל פירוש הקונטרם קשה דבתוספתא דחלה מסיים בה כצ"ל כו' עד יעשה בטהרה. נ"ב הג"ה היא ונמחק נראה וצ"ל א"נ יש לפרש כו':

דף ז.

גמ' לא אוכלין ולא שוחטין כו' נ"ב כל זה מתוספתא היא במסכת חלה:
רש"י בד"ה וקוצה לה כו' בסוף פ' הנזקין כו' כצ"ל:
ד"ה ודאה צ"ל דודאי:
תוס' בד"ה משום שלא תאמר כו' צ"ל שבאו כו' כצ"ל:

דף ז:

גמ' משום דזב וזבה משקין דעלולין כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה אין אומרים כו' החדש שיביא ויעיד שראהו כצ"ל. ונ"ב נ"ל שלא ראה על דרך לא ראיתי אינה ראיה וה"ה לא שמעתי וק"ל:
בד"ה ואין פוסלין את האוכלים כו' כצ"ל:
בד"ה אחורי כו' בפ"ק דפסחים הס"ד:
בד"ה וטבול יום כו' ואפילו בנגיעה הס"ד:

דף ח.

רש"י בד"ה הרודה כו' עיסתו פחות פחות מחמשת כו' כצ"ל:
בד"ה ביעור כו' ומלוגמא כו' נ"ב פי' רפואה:
תוס' בד"ה ואבוך כו' הנך טעמי מ"מ דרבי יוסי כו' כצ"ל:

ד"ה מפני שצריך לומר כו' צ"ל אחר ד"ה והא קשיש כו':
בא"ד המתחיל מפני כו' ממוצאי שבת מפני שצריך כו' כצ"ל:

דף ח:

רש"י בד"ה בתולת דמים דמי נדה ולא דמי כו' הד"א:
בד"ה דילדה כו' שני חדשים ושליש קמ"ל דאזלינן בתר רוב נשים כצ"ל והס"ד ונ"ב וכעין זו בפ' בן סורר ומורה בריש פ' ע"ש נ"ל:
תוס' בד"ה והא קשיש כו' א"ר חנינא בן גמליאל וכי סתת היה והלא חתנינו היה וחורש היה ואי בן רבן גמליאל דיבנה כו' כצ"ל:

דף ט.

רש"י בד"ה אמר רב פפי כו' דמעת לעת דרבנן הס"ד:
בד"ה ומטמאה כו' לקדמותו הס"ד:
בד"ה טהור מטמא חלב מדם הס"ד:
בד"ה לא א' כו' של עולם הס"ד:
בד"ה ועוד נוגע כו' ועד הערב הס"ד:
בד"ה הניחא כו' במס' זבחים נ"ב פלוגתא דתנאים במסכת זבחים ואינו בהדיא רק דשקיל וטרי בפרק כל הזבחים דרבנן סברי צריכא שיעור כו' ור"א סבר אין צריך כו':
בד"ה כדי שיטבול כו' ולא שיספוק בקינוח כצ"ל:
תוס' ד"ה הא ליכא כו' אלמא וסתות דאורייתא כי הגיע שעת וסתה כו' כצ"ל:
בד"ה מאי מזה כו' שטהור בפרה תרתי ש"מ ונוגע כו' כצ"ל והד"א:

דף ט:

גמ' אפיש לעבידא וחשו רבנן כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה ימי טומאה כו' מאי טהרה הס"ד:
בד"ה שניה היה שעתה כו' בשאר חזקות הס"ד:
בד"ה ועוד עברו כו' לפרושי בסיפא הס"ד:
בד"ה ושהגיע צ"ל וכשהגיע זמנה כו':
תוס' בד"ה ימי טומאה וטהרה כו' וקרא [נמי] קרי ליה כו'. נ"ב פירוש לראיה שראתה בתוך י"א ימים כו' ודו"ק:

דף י.

רש"י בד"ה הדר קא כו' ראיה זו הס"ד:
בד"ה מאי דיה שעתה כו' מעת לעת מי אמרינן הא דהדר כו' הפסקיתה לראות כו' כצ"ל:
בד"ה ושניה כו' הא דנקט כדפרי' דלא תימא כל ראיה כו' דיה שעתה כצ"ל והס"ד:
בד"ה כתם שבין ראשונה לשניה שנמצא בבגדה של תינוקת שלא הגיע כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה חזיא בעונות כו' בהפסקות שלש עונות כו' שלש עונות שניות מטמאה מעת לעת כו' כצ"ל:

דף י:

גמ' מכלל דשופעת כי נהרא אנא כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה מתקיף לה רבי אלעאי כו' אין לה כתם דקתני בפרק האשה כו' שדמיה טהורים מהתם שמעי' דאין לה כתם כו' כצ"ל:
בד"ה רוקה ומדרסה כו' רוקה בשוק וקים לן שקודם לכן ראתה שתי פעמים ואין אנו כו' כצ"ל:
בד"ה ולא ידענא כו' כרוקה ומדרסה הס"ד:
בד"ה לא מבעיא צ"ל ולא מבעיא כו':
בד"ה מעוברת והיא מניקה כו' כצ"ל:

דף יא.

גמ' ובשבת קפצה ולא חזאי כל זה נמחק. ונ"ב דעת הרמב"ם והרמב"ן שלישנא אחרינא חולק על לשון ראשון ממש וא"כ אחרינא דקאמר הכא לאו דוקא או מ"ה קאמר אחרינא כלומר ששנתה מן החד בשבת הראשונה שראתה דוקא בקפיצה אבל הרשב"א כתב שהלישנא אחרינא אינו חולק ואיירי שבשבת לא קפצה ודו"ק עיין במגיד משנה:
שם בפיסקא והיושבת על דם טוהר קא סלקא דעתא כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה לימים ולקפיצה כו' על ידי קפיצה הס"ד:
בד"ה והיושבת על כו' טהור הוא הס"ד:
בד"ה ומשמשת כו' ולאחר תשמיש הס"ד:
בד"ה ובעלה כו' דמים שלה הס"ד:
בד"ה ממעין כו' כגון דחזאי ריש ירחא כו' כצ"ל:
בא"ד מן דלא מיירי כו' עד חוץ מן הנדה כל זה נמחק. ונ"ב בס"א אינו:
בא"ד לא מהניא ראיה דרביעי בחדש כו' כצ"ל:

בד"ה מבקשת כו' היא טמאה הס"ד:
תוס' בד"ה ממעי כו' בתוך ימי נדה או ריש ירחא כצ"ל והשאר נמחק. ונ"ב בס"א אינו:

דף יא:

רש"י בד"ה וראתה שלא כו' לא פסקה הס"ד:
בד"ה כאן שלא שמשה כו' והכא ליכא מיגו לישנא אחרינא כאן ששמשה לאחר כו' שמש עכרן והא דתני כו' כצ"ל והד"א:
בד"ה הא נמי כו' פ"ב הס"ד:
בד"ה בין יש לה כו' דאע"ג כו' הס"ד:
בד"ה ואוקימנא לקמן הס"ד:
תוס' בד"ה ומשמשת בעדים אארבע נשים כו' כצ"ל:
בד"ה תניא נמי הכי כו' כיון שתבעה אין לך כו' כצ"ל:

דף יב.

גמ' וזהו עדן של צנועות כו'. נ"ב הערוך פירש לשון עת וזמן היינו משום שמצא בגירסא עידן ביו"ד אבל לפי גירסת הספרים שלנו נראה לפרש לשון עד שבודקת בו ולשון עדן בנו"ן לנקבות וק"ל:
רש"י בד"ה בדיקה צ"ל לבדיקה:
בד"ה דאם כן צ"ל אם כן:
בד"ה וזהו עדן כו' את הבית וזהו עדן כו' כצ"ל והד"א:

דף יב:

גמ' רש"י בד"ה לא בעיא כו' לישנא אחרינא כו'. נ"ב נ"ל שהאי ל"א שכתוב ברש"י אינו מלשון רש"י עצמו דא"כ למה מערב שני הפשטים יחד דהא לפי' הראשון יכול נמי לפרש סודני מטיל שכר והא ראיה שבסוף כיצד מברכין א"ל רבא לרב פפא סודני כו' והתם ליכא לפרש דרך גנאי או בתמיה ואפ"ה פירש"י לפי שרב פפא מטיל שכר תמרים היה וכן לפי' השני שהוא בתמיה יכול נמי לפרש ת"ח והא ראיה שהערוך פירש ירא שמים וגרס לא מגניה באפיה כלשון שני אלא לשון אחד הוא של רש"י והשני הוא פירוש אחר ואינו מן הפנים וכן מצאתי בפי' ישן מדוייק נ"ל:
בא"ד יושב בביתו אמר ליה כו' שכרא לא פסיד כו' סודנא רהיט לא מיגניא כו' כצ"ל והד"א. ונ"ב אצל תמרי בחלוזך פי' כלי שנותנין בו תמרים:

בד"ה מאן דמתני קשיא דרב יהודה אדרב יהודה כו'. נ"ב ודעת המפרשים מה שאמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אינו פסק הלכה ממש ויכול להיות ששמואל גופיה פסק אף באינה עסוקה ודו"ק:
תוס' בד"ה לא פי' כו' שהיא מרגילתו כו'. נ"ב פי' הסיתו לעבירה:

דף יג.

רש"י בד"ה כל היד כו' בנשים משובחת שמתוך כך לא אתיא לידי ספק טומאה ובעלה לא אתי לידי איסורא כצ"ל והס"ד:
בד"ה ובאנשים שבודק עצמו תדיר כו'. נ"ב נ"ל לא דק בפירוש או טעות סופר הוא:
בד"ה לענין זיבה כו' ובא מבשר המת כו'. נ"ב עי' בפרק בנות כותים (דף ל"ה:)
בד"ה דשף ויתיב כו'. נ"ב פירוש שהיו קורין שם המקום שף ויתיב כלומר שנסע מקודש וישב כאן כי היו לוקחים אבנים ועפר מבית המקדש והיו בוניה ממנו בית הכנסת גלות יכניה וסיעתם כן פירש בערוך וכן פרש"י בפרק בני העיר אבל בסוף פרק אין מכירין פרש"י דשף ויתיב שחרב וחזר ונבנה כו':
בא"ד שם המקום המובלע כו'. נ"ב פירוש העומד בתוך תחום של נהרדעא:

דף יג:

גמ' ישב לו קוץ בכריסו לא יטלנו אמר ליה לא. כל זה נמחק:
שם למטה עד ירכים. נ"ב ועד ועד בכלל דהיינו עד ברכים ביש פירושים:
רש"י בד"ה כספחת כו' דאמרינן במסכת סוטה. נ"ב בפ' אלו נאמרין:
בד"ה כי רוח כו' יעטוף כו'. נ"ב ובע"ז גבי באו ונחזיק טובה לאבותינו כו' פירשו התוס' כי רוח מלפני הוא משיח שנאמר רוח אפינו משיח ה':
בא"ד מדריש יעטוף כו' הד"א:
בד"ה שמע מיניה כו' לידי חימום אלמא כו' הד"א:
תוס' בד"ה קשים גרים כו' מייתי דרבי חלבו. נ"ב ועוד י"מ לפי שביותר הוזהרו ישראל על הגרים ואין יכולין ליזהר מאונאתן תוספת פרק החולן והר"ר אברהם גר פירש לפי שהגרים בקיאין במצות ומדקדקין בהן ומתוך כך הקב"ה זוכר עונותיהן של ישראל כו' תוספות פרק עשרה יוחסין:
בד"ה אלמא דינא כו' ומשני התם תקצץ ידו על טיבורו על כו' דאם לא יסיר הקוץ תבקע כריסו וקשה כו' כצ"ל:

דף יד.

רש"י בד"ה אפרקיד כו' שפעמים שיתקשה אבר תוך שינתו ויתגלה ועוד כו' כצ"ל:
בד"ה אותיום כו' נ"ב ולשון יון הוא רש"י בריש יומא:
בד"ה טהרות כו' נמחק טהרות וצ"ל מטמאות מעת לעת טהרות ואדם כו':
בד"ה רצופה כו' קודם הקינוח ומאכולת לאחר בעילה אתאי על אברו וללישנא כו' כצ"ל והד"א ונ"ב ס"א:
תוס' ד"ה רוכבי גמלים אסורים כו' צ"ל קודם ד"ה רוכבי גמלים רשעים כו':
בד"ה אפרקיד כו' ולשון אפרקיד אפורייאה קדל ולא כו' כצ"ל. ונ"ב פירוש נון ולמ"ד מתחלפים ודו"ק:
בא"ד ולשון אפרקיד אפוי קיד נ"ב פירוש פניו בקידה למטה ודו"ק:

דף יד:

גמ' א"ל אבל א"ל א"כ אף אתה עשיתו כתם כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה אמר ליה רבי חייא כו' האמר בפ' יוצא דופן אפילו בעין כו' כצ"ל:
בד"ה יושבת טהורה כו' במקום מי רגלים כיון דרגלים לדבר דדחיק לה עלמא וחזקת דמים מן המקור מיטמא ה"נ מטמיא כצ"ל:
בד"ה והא עלה קתני כו' אלמא אטמאים מספק קאי משום שמטמאה כו' כצ"ל ונ"ב ס"א:
בד"ה זהו צ"ל וזהו:
תוספות בד"ה בעד שאינו בדוק כו' דבהא לא היה רבי' מחזיק טומאה ודאי כצ"ל:
בד"ה היאך מניחים כו' ורש"י פי' התם כו' כצ"ל:

דף טו.

רש"י בד"ה בשלמא לרב חסדא כו' רבנן הס"ד:
בד"ה וכי תימא כו' דאחר שירדה כו' כצ"ל:
בד"ה וכתמים דרבנן אפילו מכאן ולהבא הס"ד:
תוספות בד"ה אמר רב למפרע כו' ותמצא אשתו ספק נדה כו':
בא"ד חלוקה קודם פרישתו. נ"ב פירוש קודם בעילה וה"ק קודם שמפרישין אותו מאשתו שלא יבעול עוד תוכל לבדוק ולבעול אח"כ ולא נצריך להפרישו ודו"ק. בד"ה הכי אתמר כו' מיישב הלשון שאמר תחלה כו' כצ"ל:

דף טו:

רש"י בד"ה הוי ספק להיתר הס"ד:
בד"ה אב"א ספק כו' עיילה הס"ד:
בד"ה אם זכר כו' אשה להציץ ולראות הס"ד:
תוספות בד"ה אפילו ילדה כו' רבא לערסא כו'. נ"ב פירוש בשימוש:
בד"ה בהמתו כו' כרבי אושעיא ובמידי דמאכל בהמה כו'. נ"ב פירוש ותירוץ זה דחוק הוא קצת דדלמא לא תקט בעבור עראי ובהמה מיהו כו' כלומר אם אפשר לנו שנאמר חילוק זה יהיה מיושב בלי גמגום וק"ל:
בד"ה כדי שתהא בהמתו כו' בהדלקה קודם הרמה כו'. נ"ב פי' אע"פ שאינה עומדת אלא לאכילה הוא הדין שאר הנאת כילוי וק"ל:
בד"ה מסיק בסמ"ך גרסינן שהיה מוסק זתים. נ"ב לאפוקי מפי' הערוך שפי' מציק והוא אנס:

דף טז.

רש"י בד"ה וכאן שלא כו' דקאמר לעיל וסתות דאורייתא כו' כצ"ל:
בד"ה במחבא כו' ובולשת הס"ד:
בד"ה הרואה כו' לה במעיה הס"ד:
תוספות בד"ה אלמא וסתות כו' ודאי ראתה מזמן הוסת כו'. נ"ב פי' אלא תהא מקולקלת וק"ל:
בד"ה ור"נ כו' דהלכה הוי וסתות דרבנן כדפריך כו' כצ"ל:

דף טז:

רש"י בד"ה בדקה בעד בלילה לפני תשמיש הס"ד:
בד"ה זו מוכיחה כו' כפרתה הס"ד:
תוס' בד"ה הכל בידי שמים כו' מה שעתיד להיות. נ"ב ולא כדעת רלב"ג וסיעתו וק"ל:
בא"ד ועוד דאין זה בידי שמים כו'. נ"ב כך נ"ל לפרש דלפי תירוץ הראשון שאמר ועוד הרבה דברים תלוים במזל ה"ק כלומר עוד הרבה דברים שאינם מסורים ביד האדם אלא בידי שמים הן ובמזלו ועכשיו קאמר ועוד כו' לא זו שאינה בידי אדם אלא אפילו בידי שמים נמי לא אלא במזל לבד והקב"ה אינו רוצה לשנות כו' ודו"ק:

דף יז.

גמ' מאן בעי פקולי בנהמא. נ"ב פי' לתשמיש על דרך הלחם אשר הוא אוכל:
רש"י בד"ה אמר כו' כלי חרס הס"ד:
תוס' בד"ה משתין מים ערום לפני כו' כצ"ל:

דף יז:

רש"י בד"ה ספקו טמא כו'. ונשתרבב הדס בכל הפרוזדור כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה ואין שורפין כו' גבי דם תבוסה כו'. נ"ב פירוש היוצא מן ההרוג:

דף יח.

גמ' ספקו טמא הני במאי מתוקמא כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה ומשנינן כו' הלול ולפנים הס"ד:
בד"ה בקרקע פרוזדור כו' מן החדר ודרמי ורב יצחק דאמר כו' כצ"ל וכן אח"כ כיון דרמי ורב יצחק לא כו':
בד"ה ועשאום כו' רובא הס"ד:
ד"ה הולד נימוק צ"ל נימוק הולד:
בד"ה אמו טמאה כו' וימי טהרה דאמרינן הלך אחר רוב כו' כצ"ל והד"א:
תוס' בד"ה שליא בבית כו' משום רובא כדפרישית דאי כו' כצ"ל:
בד"ה ספקו אסור כו' דדריש מוארב לו עד שיתכוין כו' ועל כרחך עד שיתכוין לו נפקא ליה מוארב כו' כצ"ל ונ"ב ובפרק הנשרפין (סנהדרין דף ע"ט) פירשו התוס' במאי מוקי ליה תנא דבי חזקיה קרא דונתת נפש תחת נפש ע"ש:

דף יח:

גמ' לא דלמא לא תיובתא ולא סייעתא כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה למעוטי כו' הא דקתני לעיל הביאה קרבן ונאכל כו' כצ"ל:
בד"ה רוב תינוקות כו' ומנשקות אותו. נ"ב ור"מ מטהר לפי שאמרינן אדם טהור נטל מן העיסה ונתן בידו של תינוק שלא יטמא העיסה והא דאמר כו' כצ"ל:
בד"ה מיעוטא כמאן דליתא כו' כמאן דליתא דמי דטמא אף ברשות הרבים כו' רוב גמור כדפרי' ולר"מ כו' כצ"ל:

דף יט.

רש"י בד"ה בית כרס כו' וונתנין בכלי הס"ד:
בד"ה ארכו כשני כו' מוטל לארכו על שתי אבנים כו' כשיעור נגע ושתי אבנים כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה רבי יהושע אומר כו' ועוד דשני גבי נגעים כו'. נ"ב פירוש מאחר שהסברא בכל דוכתין דאזלינן בתר חזקה אפילו בלא קרא א"כ קרא אתי לדיוקא דוקא היכא דגלי דוגמא שני כתובים שאין מלמדין ודו"ק:
בא"ד בפרק יש נוחלין בשער לבן כו' כצ"ל:
בא"ד אספק בהרת כו'. נ"ב ואין להקשות א"כ קרא ל"ל לכך אמר אי נמי מהתם יליף פירוש דלא אזלינן בתר ריעותא אבל אי לאו האי סברא בדוכתי אחרינא דאזלינן בחר חזקה אפילו לגבי ריעותא לא הוי דריש לטהרו הכי ודו"ק:

דף יט:

רש"י בד"ה לא מטמאיתו כו' תלינן בה אלא כו' הד"א:
בד"ה פרדס כו' היינו בנים. נ"ב והיינו מדה כנגד מדה שזוכה לבנים אף שאין האשה מתעברת אלא סמוך לוסתה ודו"ק:
תוס' בד"ה הירוק כו' היינו כאתרוג. נ"ב או כשעווה או כחלמון ביצה הג"ה מיימוני:
בד"ה לית ליה פירוש לית ליה ארבע כו'. נ"ב אבל לעיל גבי בית שמאי נוכל לפרש לית ליה דמי' כלל וכל מראה אדמומית מטמא אבל לר"ע דפליג אירוק שאינה מראה אדמומית מאי איכא למימר ועוד ר"ע מסתמא סבר כב"ה דמתירין מי תלתן ומוהל צלי א"כ סבר דמיה דוקא ודו"ק:

דף כ.

תלתא דרי ותלתא טרפן כו'. נ"ב וזה לשון מיימוני וסמ"ג ולוקח מן הברור שבו קנה האמצעי שלו שכולן כמו קנה הוא ובכל אחד ג' קנים ובכל קנה וקנה ג' עלים ומקיף הדם לעלה אמצעי שבקנה אמצעי ורואה כו':
רש"י בד"ה וכולן חמשה דמים הס"ד:
בד"ה והא דקתני כו' הימנה והא דקתני כעליון ולא כתחתון כו' כצ"ל:

דף כ:

רש"י בד"ה איפרא הורמיז כו' וכך שמה ואעפ"כ היתה משמרת עצמה מנדות וקרובה להתגייר ואף קרבנות היתה שולחת כו' כצ"ל:
בד"ה בין טמאה מ' וחד או ביום פ' ואחד כצ"ל והס"ד:
בד"ה מעיקרא כו' בטומאה דאמרינן לקמן כו' הד"א:
תוס' בד"ה אגמריה סמך כו' לכך נראה לפרש כו'. נ"ב ויש לדחות דהתם באה לפני שניהם השאלה כאחת גליון:

דף כא.

רש"י בד"ה השרוני כו' ואית דגרסי כו' נכתב בצדו ולפי גירסא זו חי וחדש קאי אחלק היין שהוא חלק השלישי לא יהא מזוג ולא ישן וכן כתב הרמב"ם והסמ"ג ע"ש:

דף כא:

רש"י בד"ה בלא דם כו' ואפי' החתיכה של ארבע מיני דמים כו' כצ"ל:

דף כב.

גמ' נימא קרא בבשר צ"ל בשרה ונ"ב ס"א:
רש"י בד"ה הרי זו כו' מליקת חולין היא ונבלה כו'. נ"ב בפ"ק דכריתות [דף ז' ע"ב] פירש"י ומשום חולין על המזבח לא איכפת לן כיון דאין למזבח אלא דמה ובמסכת נזיר ילפינן דחטאת העוף באה על הספק:
בד"ה אם יש בה כו' משפופרת הס"ד:
בד"ה דפלי פלויי כו' והדם שם דת"ק כו' הד"א:
בד"ה כ"ע לא פליגי דדייקינן לישנא דקרא כצ"ל והשאר נמחק ונ"ב ס"א:
רש"י בד"ה כי פליגי כו' קרינן בה ורבנן כו' הד"א:
בד"ה לפי שאי אפשר כו' הזב בלא טיפה כו' הד"א:
תוס' בד"ה אלא בחתימה כו' לא יספור בזיבה הא כיון כו' קא מטהרת בקיסם כו' כצ"ל:

דף כב:

רש"י בד"ה יצירה כו' גזרה שוה הס"ד:
בד"ה ויברא דאדם לגופיה הס"ד:

דף כג.

גמ' מתיבי ר' חנינא בן אנטיגנוס כו' נ"ב נ"ל טעות אלא ר' חנינא בן גמליאל הוא אלא כמו שכותבין התוס' פ"ק דף ח' ע"ש:

רש"י בד"ה והכא מאי כו' והכא בג"ש דתני ואדם מה תשובה איכא דקאמרת דניחא כו':

בד"ה דומות כו' עגול הוא הס"ד:

בד"ה באוכמא כו' כאדם והא דתני דהוי מום בצורי כו' חדא כוי עגול כגלגל הס"ד:

בד"ה ובמינו (צ"ל) במינו כו' מתקיימת ובמינו הוא כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה יוצר הרים ומופנה הוא כדקאמר בסמוך כנ"ל והס"ד ואח"כ מה"ד ליתני נחש:

דף כג:

גמ' אף אנן נמי תנינא המפלת כמין בהמה חיה ועוף דברי ר"מ כו' כצ"ל. ונ"ב כן הוא בפ' יש בכור:

רש"י בד"ה סנדל צורה כו' משל לאדם שסטר את חבירו והחזיר כו' כצ"ל:

בד"ה אמר אביי כו' דלא מעכבא וכמאן כו' כצ"ל:

בד"ה מן הצד כו' וירכו בצדו בשאר כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה מוצא בה כו' אלא אדם כו' כצ"ל:

דף כד.

גמ' בני רבי חייא נפוק לקרייתא כו'. נ"ב פרש"י בביצה שהיו הולכים על הכפרים לראות שדותיהם:

רש"י בד"ה מוסמסין מוכין קצת ולא כו' בפניו טחות הס"ד והד"א:

בד"ה כי פליגי כו' לגמרי ואיפכא אתמר כו' הד"א:

בד"ה היינו כו' חסר לגמרי הס"ד:

בד"ה שימי את כו' משום דחריף הוי ודחיק ליה כו' הוי דדחיק ליה לרב פפא כצ"ל:

תוס' בד"ה ר"ח כו' וקשה לר"ת דבפ' אלו מומין תנא ליה גבי מומי כו' אף לפי מדקאמר באשה ולד כו' כצ"ל:

דף כד:

רש"י בד"ה שאינו חתוך כו' חיתוך אברים וצורה כו'. נ"ב זה קאי על ראש שאינו חתוך ודו"ק:

בד"ה כוותיה כו' דולד הוא הס"ד ואח"כ מה"ד הרי אמרו:

תוס' בד"ה אכילתו מרובה כו' אכל שליש ושתה שליש והניח שליש לכשתכעוס כו' כצ"ל:

דף כה.

גמ' ומי מספקא ליה והא קרא קאמר מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה כסומכוס כו' ויחידאה היא הס"ד:
בד"ה כר' יהושע כו' לחודיה מטמא משום. לידה ויחידאה היא ודלמא אפי' במלא בשר פליגי כיון דאינו מרוקם מעולם לא היה ולד ואע"ג דפליג ר' יהושע בשפיר לחודה במלא דם מודה דלא ולד הוא דדם מוכיח עליו כצ"ל והס"ד:
תוס' בד"ה עור ובשר כו' ומפרש במדרש למה הדבר דומה לאדם שפושט וחוזר ולובש מה שפושט אחרון לובש ראשון אבל בתחלת בריית הולד עור ובשר תחלה ואח"כ עצמות וגידין כצ"ל. ונ"ב כך הוא ברש"י דיחזקאל ונמחק מן מלבוש עד סוף הדבור:

דף כה:

גמ' אם זכר הוא אם נקבה היא אבא שאול בר נש ואמרי לה אבא שאול בר רמש אומר כו' ואמר רב עמרם עלה בשל ערב כו' ואמר רב עמרם עלה כו' כצ"ל:
שם האי זכר והאי נקבה כו'. נ"ב פי' שיכול להיות כך אבל לא בהכרח דא"כ שניהם זכרים או נקבות איך נמצאו:
רש"י בד"ה לא ידעי כו' קטנן הס"ד:
אחר ד"ה אלא שנצרף כו' צריך להתחיל ד"ה לשון של שור הגדול דהיינו פניו טוחות ואף ע"ג דאוקמינן לעיל פניו טוחות אין אמו טמאה גבי סנדל ודאי אמו טמאה לידת סנדל דולד שעמו מוכיח עליו דולד הוא אלא שנימוק על ידי חבירו שדחקו. ונ"ב ס"א:
בד"ה שאם תפיל כו' ותחלת נדה לאחרון וה"ג כו' הד"א:
בד"ה שלשים ואחד צ"ל ל"א גרסי' כו':
תוס' בד"ה המפלת סנדל כו' ימי טוהר כדאיתא לקמן בפירקין כו' כצ"ל:
בד"ה קמ"ל כו' לר"ת שפירש דאין מתעברת וחוזרת ומתעברת כו'. נ"ב וגבי מעוברת היינו טעמא שלא יכנוס הזרע בין ב' התאומים וידחוק ויעשה סנדל כו':
בא"ד היינו בן קיימא כו'. נ"ב פי' לא מצינו שיהו כולם קיימים שתהא אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת בלא סנדל אבל להיות א' נפל מצינו שחוזרת ומתעברת כגון גבי סנדל ודו"ק. אבל אין לפרש שסבר רש"י כההיא דירוש' שאף הולד עם הסנדל אינו חי כי לא

אישתמע זה ברש"י ואדרבה להיפוך משמע לקמן בשמעתא גבי סנדל אין ביה חיותא ע"ש ודו"ק:
בא"ד בביאה ראשונה הזריע הוא תחלה ובביאה שניה הזריעה היא תחלה ומיהו י"ל דבענין זה בב' ביאות אין חידוש למתני תשב לזכר כו' כצ"ל:

דף כו.

גמ' אמר רב פפא ש"מ מכריך כריך ליה כו'. נ"ב ולפי זה לא שייך לשנויי עוד שאם תלד ולד דרך דופן כו' אפילו אליבא דרבנן דהא א"א כלל ומתחלה קודם שידע הברייתא בעי לשנויי כך ודו"ק:
שם דסנדל קדים ונפיק גבי כריתות כו' דולד קדים ונפיק רב הונא כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה למאי הלכתא כו' הבא אחריו ומשני כו' הד"א:
בד"ה ש"מ כו' הכי הוא מכריך כריך כו' הד"א:
בד"ה הויא לידה כו' כילוד אבל כו' הד"א:
בד"ה הבית טמא כו' דולד הוה בה ומת. נ"ב עי' בתוס' דלעיל בדף י"ח ובגמ' לקמן:
בד"ה הולד נימק צ"ל נימק הולד:
ד"ה שיאחזנו צ"ל קידם ד"ה שדרו:
בד"ה אמר אביי כו' דמשמע מתניתא היא כו' כצ"ל:
בד"ה טפח על טפח כו' וטפח רוחב ורום חללו טפח כצ"ל:
בד"ה וחוצץ כו' ולהכי נקט על רום טפח כו' כצ"ל:
בד"ה חבור וכתנור כו' לו יד ואם נטמא כו' עומדת לינטל שהיא גדולה כו' כצ"ל. :

דף כו:

גמ' שמואל ותלמידי דרב ורב יהודה הוו יתבי כו' דרב מנשיא מדויל באפייהו כו' כצ"ל:
שם דרמינן ליה כו'. נ"ב והנראה בעיני לפרש שדרך יוהרא היה ממהר בפניהם כאילו אינו חש לכבודם וק"ל:
רש"י בד"ה לא אמר צ"ל לא אמרו כו' מלקרבו לכותל כו'. נ"ב לפי שתנורים שלהן לא היו מחוברים וק"ל:
בא"ד עומדת לינטל היא כו' כצ"ל:
בד"ה באלי ואתי כו' דידבי פי' מגרש כצ"ל:
בד"ה חזייה בישות. ונ"ב דאמר לעיל משמיה דרב סתמא ולא חילק בין דבר קיימא לדבר שאינו של קיימא וטעה שמואל בהגליון:

תוס' בד"ה אבל בקטן כו' היינו ברוחב והרוחב הרבה כו' כצ"ל:
בד"ה תחלתו כו' משתגמר מלאכתו כו'. נ"ב חוזר ופירש דין של כל תנור שאינו מקבל טומאה אלא בנגמר כו':
בא"ד טפח למאי חזי ומשני אגדול תניא ליה בסוף ופריך כו' כצ"ל. ונ"ב כך נ"ל להגיה דמשום הכי תניא ושיריו ברובו בסוף דלא יהא קאי על תנור קטן שתחלתו טפח אלא קאי אסתם תנור שהוא גדול וכאילו הפסיק והתחיל בבבא אחרת אין תנור מקבל טומאה אלא משגמר מלאכתו ודו"ק:
בד"ה המפלת כו' דאי בתתלה ולד כו'. נ"ב פי' נפל:
בא"ד אסורה באכילה ומסיק אר"א כו' חוששין לולד אחר בשליא ולכך אסורה כו' כצ"ל:

דף כז.

גמ' הוציאוהו בספל כו'. נ"ב בספל אורחא למלתא נקט ורבותא נקט אע"ג דלא הוציאה בידו ולא נתמעך ונימוק. גליון:
[**שם**] אמר להו רב פפא היינו כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה שאני אומר כו' ושמא נימוחה כו' הד"א:
בד"ה לסוף שבעה כו' בתוך חדש. נ"ב פירוש שנשארו עוד מחדש השביעי וק"ל:
בד"ה לסוף שביעי דחיי הס"ד:
בד"ה לבית החיצון לבית אחד שהבית טהור הד"א:
בד"ה אבל הן אמר לו כו' דמטמית ליה אמר להו כו' הד"א:
בד"ה מ"ט כו' כרקב וכנצל. נ"ב בפ' שני דאהלות פי' בשר המת שנמוח ונעשה ליחה סרוחה, מיימוני סמ"ג:
בד"ה נימא אינש כו' אמרינן ליה טעמא כצ"ל:
תוס' בד"ה חומר שני כו' שהפילה שליא בשני אחר חיה ועוף כו'. נ"ב פי' ביום שני והיינו חומר ב' ולדות דמנינן טהרה מיום ראשון וטומאה מיום שני ודו"ק:
בא"ד חומרא דזכר ונקבה כו'. נ"ב ולפ"ז ה"פ חומר דב' ולדות כלומר של זכר ונקבה והכל לענין טומאה ודו"ק:בא"ד דסתרו אהדדי כו'. נ"ב ותימה רבה מה בכך סוף סוף כל חד מכח ספק ספקא נשרי ומה שסתרי אהדדי לחומרא נמי סתרי אהדדי ואין שייך לומר דא"א להקל בתרוייהו דהא ממ"נ נעשה איסור ומה בכך שמצטרפים לכל חד וחד עוד ספק עמו כי היכא דנשרי ובהדיא משמע בתוס' פ"ק דב"ק גבי שליא דמשום דממ"נ נעשה איסור אז לא עבדינן תרי קולי דסתרי אהדדי והתם גופא תימה שמביאים התוס' התם הא דהמפלת ואינו דומה כמו שפרשתי:

בד"ה מ"ט כו' כמו בבית החיצון כו'. נ"ב דבטל כולו שהרי השיב לו אפילו ר"מ שאינו כלומר שנימק הכל ודו"ק ועוד תדע דאפי' לר"מ נימוק כולו בבית החיצון דאי ג"כ משום ביטול א"כ אמאי פריך מ"ט דר"ש יותר מר"מ ודו"ק:

דף כז:

גמ' מלא תרוד רקב כו'. נ"ב פירוש שג"כ א"א שלא יתערב מעט עפר עמו ומש"ה מפרש צריכא ודו"ק דאי לאו הכי לא שייכא הנך בבי אהדדי ולא פליגי בחדא עניינא וק"ל. וכן מצאתי בפי' ר"ש דטהרות על האי מתניתין דעפר שנתפזר שכתב ובגמ' דהמפלת מפרש טעמא משום דדבר אחר נעשה לו גנגילין כו' והיינו כפרש"י נ"ל:

שם תניא אידך כו'. נ"ב תימה לי הלא משנה היא במסכת אהלות ע"ש:

שם טמאה לידה ריש לקיש אמר שפיר כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה פרידה גרגירי הס"ד:

בד"ה מה תחלתן כו' הראוי לירקב וליעשות רקב של מת גנגילין כו' כצ"ל והד"א:

בד"ה שאין לירקב כו' המעורב בו הס"ד:

בד"ה מלא תרווד כו' ורקב ועפר הס"ד:

בד"ה אמרו דבר אחד כו' בטל ברוב הס"ד:

בד"ה בהמה גסה כו' ולד מעולם הס"ד:

בד"ה תקבר כו' של בכור הס"ד:

בד"ה מודה ר' שמעון צ"ל ומודה:

בד"ה במימיו כו' הלידה והטינוף שיוצא עמו כצ"ל והס"ד:

בד"ה פתחים גדולים של ד' טפחים. נ"ב פירוש כל מה שהיה תוך המשקוף של הפתח אפי' הוא לצד חוץ ואף הפתחים כולם נעולים אפי' הכי טמא:

תוס' בד"ה מת שנתבלבל כו' וא"ל רבי יוחנן ובירושלמי איכא שפיר שנתקלקל צורתו מהו ר' יוחנן אמר טמא ריש לקיש אמר טהור איתיביה ריש לקיש לרבי יוחנן כו' כצ"ל:

דף כח.

גמ' שלדו קיימת הוא דטהרו כו' ר"א אומר שיעורא ברובע ה"ד כו' ורגל חתוכה אמו טמאה כו' מיניה דרב הונא לחוש חוששין כו' והא קרא קאמר מדרבנן וקרא אסמכתא כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה וטהר לו פתחים קטנים הפחותים מארבעה כו' דקי"ל מת פתחיו ארבע אם הוא בבית כל הפתחים טמאים כו' כצ"ל. ונ"ב פירוש שהיו גדולים כולן ארבעה:

בא"ד ואם פתח פחות מד' טהור כצ"ל. ונ"ב פי' אם יש פתח א' או אפי' הרבה שאינם בארבעה ורק אחת גדול ארבעה אותן הפחותים טהורים שהגדול מציל עליהם לפי שאין ראוי להוציא המת אלא דרך ארבעה לאפוקי היו כולן פחותים מארבעה כולן טמאים ק"ל:

בד"ה קטבלא עור שלוק וקשה ואינה נשרפה עם המת כצ"ל והס"ד:

דף כח:

גמ' למה לי לכדרב ואימא כוליה לכדרב כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה רבי אליעזר היא כו' ה"נ מחייבי כו'. נ"ב נראה לי הא דמחייב מהא בא רב נחמן אמר רב לפרש דאינו חייב לרבנן משום האי קרא ודו"ק:

בד"ה לזכר לרבות כו' מן העזרה הס"ד:

תוס' בד"ה עד כל כו' ואם תאמר כל טמא לנפש אם כן למאי אתא כו' כצ"ל:

בד"ה הא מזכר כו' שלא להכשירו לעולה ולהצריך קרבן אחר כו' כצ"ל:

דף כט.

גמ' אבל הראש עמהן הרי הוא כילוד כצ"ל ונ"ב נ"ל:

שם תניא נמי הכי יצא מחותך מסורס משיצא כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה אין הראש כו' מן הבכורה ורבי אליעזר כו' כצ"ל:

בד"ה באנפי נפשיה ולאו אמתניתין ואיכא כו' כצ"ל:

בד"ה מאי קאמר כו' סלקא דעתך דמסורס ברובא כו'. נ"ב וה"ה מחותך כתקנו כמ"ש התוס' נ"ל:

בא"ד לאו ילוד הוא הס"ד:

בד"ה אלא אמר רב זביד כו' אין הראש פוטר הס"ד:

בד"ה מתיב רבי יוסי כו' בן לוי הס"ד:

תוס' בד"ה תשב לזכר כו' כדפריך לעיל (כו'.) נ"ב גבי חומר ב' ולדות:

דף כט:

רש"י בד"ה האשה כו' יצא הריונה הס"ד:

בד"ה משמשת לאור כו' וטעמא דכולן מפרש לקמן כו' י"ג שבועים כצ"ל והס"ד:

בד"ה ומטבילין כו' תנא נמי שבוע י"ג טהור והכי מפרש לקמיה כצ"ל:

בד"ה תשמש ואע"ג כו' ואחד טהור האי דם כו' הד"א:

בד"ה ומשנינן כו' טמא הוא ומוקמינן לה לקמן כו' כצ"ל:
בד"ה לאורתא כו' טמא מבערב הס"ד:
בד"ה אומר יולדת כו' בשבוע לא קא חשיב הס"ד:
בד"ה שבוע שלישי כו' והיום כלים הס"ד:
בד"ה בלילותא כו' לידת נקבה ב"ש כו' הד"א:

דף ל.

גמ' ולבית שמאי דחשיב לאחר תשמיש כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה שיתין ושיתא כו' מהן שבעה בלילי שבוע כו' כצ"ל:
בד"ה טבילה כו' הרי ל"ו וקשיא כו' כצ"ל:
בא"ד ומסתברא דלהכי נקט בין השמשות דדק בלישני' כו'. נ"ב ומשום הכי נמי מיושב אמאי משני שבאתה בין השמשות דלמא לעולם ביום באתה וכדהוי סלקא דעתא מעיקרא והא דקא בציר לן חדא דלמא הך טבילה דסוף שבוע קמא קחשיב אלא משום דדק בלישני' וק"ל. אח"כ מצאתי בגליון בשם התוס' כמו שפירשתי וכתב עוד שרבינו תם תירץ משום דב"ה על כרחך לא קחשיב חדא בשבוע אם כן לדידיה בציר חדא וק"ל:
בד"ה שלשים כו' ותמניא הויין הס"ד:
בד"ה כדאמר י"ד בימים כו' שבא בין השמשות איכא ט"ו טבילות כו' בשבוע היא כצ"ל והס"ד:
בד"ה המפלת שליא הס"ד ואח"כ מ"ה ליום ארבעים לטבילתה הס"ד:
תוס' בד"ה עשרים כו' לא מטבילין להנדה כו' אבל לב"ש כו' כצ"ל:
בד"ה והאיכא כו' משום נדה כו'. נ"ב פי' לב"ה וק"ל:
בד"ה יומא קמא כו' מכל שבוע כדפרישית ולא פריך כו' כצ"ל:
בד"ה ושמע מינה כו' כר"א דאמר כל הנסקלין נתלין כו' כצ"ל:

דף ל:

גמ' שאם תראה יום שלשים וארבע ותחזור ותראה יום ארבעים וא' כו'. נ"ב ותימה אמאי נקט כה"ג דהשתא אינה מותרת עד מ"ב דדלמא היא שומרת יום ואמאי לא נקט עדיפא שמא תראה יום ל"ה ובמ"א תהא מקולקלת ואי לא אזלינן בתר חששא דזכר הוא הוה שריא בערב מ"ב שאם אין כאן ולד הוי שביעי של נדה ואם נקבה היא הוי דם טוהר:
שם איתרה ארבעין יומין כו' כצ"ל. ונ"ב לשון עיכוב כמו איתרה סיהרא בפ' אין נערכין:

שם על שתי עגבותיו וראשו מונח לו בין ברכיו ופיו סתום כו' על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה וכן לענין נקבה כו' האי קילקולה נמי. נמחק נמי ואח"כ מ"ה עד שמונים ושמונה דלא כו':
בד"ה וכי תימא כו' פלונית הוא הס"ד:
בד"ה אציליו איישלי"ש. נ"ב פי' תחת זרועותיו:
בד"ה נפתח הסתום פיו הס"ד:
תוס' בד"ה שתום העין כדי שישתום ויסתום ויגוב כו' כצ"ל:

דף לא.

גמ' ולובן שבעין אמו מזרעת אודם כו' וחלק אביו ואמו מניח כו' לכך נאמר ישוב אפך כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה דרך תשמישן כו' פניו למטה ונקבה כו' הד"א:
בא"ד כדאמרינן לעיל ראשו בין ברכיו אבל זכר כו' כצ"ל:
בד"ה ותזרני חסר א' הס"ד. ואחר כך מתחיל הדבור זיריתני לשון מזרה זיריתני מן הברור ואח"כ זריזתני ותאזרני כו' כצ"ל:
בד"ה הוא כו' שנטה חמורו של יעקב כו'. נ"ב אבל בערוך פי' בעבור ששמעה לאה קול של חמור שהיה טעון זאת היה גורם שיצאה לאה לקראתו:

דף לא:

גמ' ורבי יוחנן אומר סמוך לטבילה כו' ואשה פניה למעלה כלפי האיש כו' מפני מה אשה קולה כו' זה ממקום שנברא וזו ממקום שנבראת שנ' כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה ובחטא כו' שהוא גרם לי שאבא וכשנתחטאת כו' כצ"ל:
בד"ה מזידה היא כו' בשבועות בטוי הוא סוף דבור:

דף לב.

גמ' ומקשינן אשה לאיש מה טעם אין מיבמין כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה איש כתוב בפרשה כו' ולא קטן אלא כו' הד"א:
בד"ה בעין בול כו' מא"י הס"ד:
בד"ה פומבדיתא חוצה לארץ הס"ד:
בד"ה יוצאה מגופו כו' ונדה הס"ד:

בד"ה ולא יחללו כו' טמאים בתרומה כתיב כצ"ל:
בד"ה ותבא כו' גבי רשע קאי כצ"ל:
בד"ה מפרשי להו ממגע קדשים כצ"ל והס"ד:
בד"ה אשה כו' תהיה בנדתה הס"ד:
בד"ה ורמינהו כו' שכבת זרע הס"ד:
בד"ה הי קרא כו' אצטריך הלכתא הס"ד:
בד"ה קרא סתמא או בת ארבעה הס"ד:
בד"ה אלא בת שלשה [כו'] אסמכוה ובת יום אחד כו' הד"א:
תוס' בד"ה והטבילוה כו' ובפרק עד כמה כו' נ"ב ענין בפני עצמו דקשה לו מאחר שהטבילוה קודם לאמה בעבור לסוכה בשמן של תרומה אלמא מצינן שהטבילוה בעבור תרומה היכא שראתה א"כ התם בבכורות למה מאכילה החלה לבנה קטן לימא אף לגדול שטבל מאחר שמצינו שהיו טובלין לתרומה ומשני אין ה"נ ה"ה אף לגדול וכן איתא להדיא במשמעות התוספות דפרק עד כמה ע"ש:
בד"ה לנקבה כו' דמצורע ומצורעת צ"ל כו' כצ"ל:

דף לב:

גמ' דאי כתב רחמנא בנדה ה"א נדה משום כו' דכתיב וכל הנוגע בכל כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה למעוטי איש מאודם כו' דאישתעי ביה הס"ד:
בד"ה דאין זיבה כו' לאחר נדות הס"ד:
בד"ה ואלא קרא כו' למה לי הס"ד:
בד"ה למעוטי [וכו'] ולא איש הס"ד:
בד"ה והא מיעטתיה לעיל הס"ד:
בד"ה חד למעוטי [וכו'] זרע אודם הס"ד:
בד"ה וכן לענין זכרים כו' יום אחד הס"ד:
בד"ה איש אין לי כו' ואיש כי תצא כו' כצ"ל:
בד"ה משכב הזב והנדה מטמאין אדם דכתיב ואיש אשר יגע במשכבו וכתיב וכל הנוגע במשכבה וגמירא כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה למעוטי אשה כו' הא ממעטינן לעיל בפ"ב כו' דמיה ארבעה דמים טמאים באשה ותו לא כו' כצ"ל:
בד"ה צריכי דאי כו' דמפריך קרא גבי נדה שמטמא בפנים כו' כצ"ל:

בד"ה עליונו של זב כו' אלמא מה שתחתיו לא איקרי כו' והנושא כתיב דמתחתיו גרידא לא כו' כצ"ל:

בא"ד (והד"א) דנתקו לטמא כו'. נ"ב פירוש מדכתיב בלשון נושא דלא שייך לפרש אמה שלאחריו כדפי' התוספות לעיל אבל מ"ש רש"י משוס דלערבינהו זה הפירוש אינם סוברים התוספות כלל ואין לפרש כלל בענין זה דאיך נוכל לערבינהו הא גבי רישא דקרא שהוא מרכב אין טעון כיבוס בגדים כלל ומ"ה הקשו התוספות אח"כ לגירסת רש"י הראשונה שלפניה היכא פריך אימא נתקו כו' הא טומאה חמורה לא כתיב גבי מרכב ונ"ל אף לפרש"י לישב שפיר לשון נתקו משום שכתב עליונו של זב בהאי קרא דיטמא דהיינו תחתיו כו' דאי לא כתב עליונו של זב הכא בהאי קרא מסברא הוי דינו ממש כתחתונו של זב והוה נכלל בו ודו"ק. והיינו נתקו שהוציאו מכלל תחתונו של זב וכתבו הכא גבי יטמא כו' ולפי זה פריך שפיר ודו"ק ואפשר רש"י גופיה לא פירש ולערבינהו כו' אלשון דנתקו אלא ענין בפני עצמו הוא שפירש מנין דהאי קרא דיטמא עד הערב לא איירי בטומאה חמורה כגון נושא מדלא ערבינהו ש"מ דיטמא לאו כיבוס בגדים קאמר ודו"ק:

בא"ד וכתיב ביה יטמא דמשמע טומאה קלה כו' כצ"ל. ונ"ב פירוש אותה התיבה דיטמא לחוד אבל מה שכתב עד הערב דהיינו טהרה במקוה קאי על מרכב רק עליונו של זב נלמד מדכתיב בלשון תחתיו ועיקר קרא אמרכב קאי א"כ לא אוקימנא האי מלה דתחתיו לחוד אלא במה שכתב אחריו וסמוך לו דהיינו יטמא לחוד דהוא טומאה והמקשן לא ידע זה ופריך דילמא נתקו מטומאה חמורה כלומר בקרא דנושא כו' ויטמא אדם או בגדים במרכב ומשני לו כמו שפי' ודו"ק:

דף לג.

גמ' אילימא תחתיו דזב מואיש אשר יגע במשכבו וגו' נפקא כו' כצ"ל:

שם מן והנושא נמי עד והנושא נמי כתיב נמחק. ונ"ב זהו גירסת תוספות:

שם אימר נתק הכתוב כו' ומה ת"ל ותהי נדתה עליו כו' לימא ליה קרא כי כתיב כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה ומאי ניהו כו' על הזב מאי טעמא כו' הד"א:

בד"ה שאין ת"ל כו' ובדידה כתיב וכל הנוגע במשכבה יכבס בגדיו כצ"ל:

בד"ה מדי אחרינא כו' וכלי חרס הס"ד:

בד"ה אימא כהיא כו' קרא הס"ד:

בד"ה לחומרא [כו'] בגדים הס"ד:

בד"ה יום שפוסקת כו' בעינן לזבה הס"ד:

בד"ה פולטת כו' ופלטה מהו שתסתור כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה סופרתו כו' אלא בסוף ספירה כו'. נ"ב פירש ביום הז' דהוה כמו שומרת יום דא"ר יוסי דמקצת היום עולה לשימור ועיין בסוף מכילתין ומבואר היטב ע"ש:
בא"ד בסוף מכילתין בע"ה כצ"ל ונמחק בענין אחר:
בד"ה רואה הויא כו' אחר ראיית שלשה ימים רצופין. נ"ב פירש יום אחד וק"ל:
בא"ד שש עונות שלמות. נ"ב פי' לפליטת ש"ז גבי מתן תורה:
בא"ד ואחר תיקון רבי זירא דסופרת כו' כצ"ל:

דף לג:

גמ' א"ל בכותי ערום. נ"ב מדלא אמר שטבל ולא לבש משמע שלבש אחר הטבילה בגדיו הראשונים אלא שבשעת נגיעה היה ערום שחזר ופירש כמו שפירשו התוס':
רש"י בד"ה על ספק כו' עם הארץ הס"ד:
בד"ה מ"ט כו' במשכבו ונגע כו' הד"א:
תוס' בד"ה רואה כו' והא דקאמר רבא לקמן כו' כצ"ל:
בד"ה בכותי ערום כו' הרי הוא מטמא שנים ופוסל אחד כוי. נ"ב פירש עושה ראשון ושני בחולין ופוסל התרומה. ונ"ב עוד פירש מהן מטמא אחד ופוסל אחד:
בא"ד ואינו מטמא כלי. נ"ב לאו כלי חרס קאמר דאינו אב הטומאה לטמא אדם וכלי חרס אלא לטמא בגדים או שאר כלים וכן פירשו התוס' להדיא בריש חומר בקודש:
בד"ה ב"ש כו' לגמרי והיינו טעמא כו' כצ"ל:
בד"ה דם לגבי רוק לא שכיח כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה ותיפוק ליה כו' ומיירי ההיא דמסכת טהרות נמי לתרומה כו' כדתניא בתורת כהנים שהבאתי לעיל כו' גבי צדוקי דהכא כצ"ל:
בד"ה ליטמא לח כו' דאין דמה מן התורה כו', נ"ב ומ"מ אי הוה מטמאינן לח ויבש בהכרח הוי אמרינן עשיתו כשל תורה ודו"ק:
בא"ד אתי לחלק בשל ישראל כו'. נ"ב פירוש שיאמרו מסתמא כעין דאורייתא תיקון ודו"ק:
בא"ד שטהור לגמרי כו'. נ"ב פירוש ה"ל לטמא לח ולא יבש דלא אתי לחלוק בשל תורה דהכל יודעין כו' ומשני לשם אין שום צד לגזור ודו"ק:

דף לה.

גמ' מה זב גמור מטמא במשא אף ראיה ראשונה של מצורע מטמא במשא אמר רב הונא כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה ואית דמפרשי כו' או לא לימד על כו' הזב טמא לאחרים כו' הד"א:

בד"ה מטמא באונס כו' וטומאת ערב בקרי כו' כצ"ל:

בד"ה בודקין אותו ובמשאוי כו' הס"ד:

בד"ה זב חדא כו' מטמא באונס מכאן ואילך כו' הד"א:

תוס' בד"ה לעולם אימא לך כו' דהיינו כמו גדיון לשילוח דלא מטמא במשא כו' כצ"ל. ונ"ב הרמב"ם פירש בפ"ק דזבים שגדיון הוא שם מקום ושילוח הוא הנהר כמו מי השילוח כלומר שראה הזב ראייה אחת כשיעור ההליכה שיכול אדם להלוך מגדיון לשילוח ור"ש פירש שגדיון הוא כו' ב' מלות גד הוא ע"ז שנאמר העורכים לגד שלחן ויון הוא בני יון כלומר ע"ז של יון שנקראת גד כו':

דף לה:

רש"י בד"ה והתניא בניחותא הס"ד:

בד"ה שני ימים שלה הס"ד:

בד"ה לרב רישא כו' טהרה לקולא כו' הד"א:

בד"ה וסיפא כו' לאחר פ' לחומרא כו' הד"א:

בד"ה וסיפא לקולא דכיון דלא פסקה לא כו' כצ"ל:

בד"ה ומודים כו' שבעה נקיים וקס"ד כו' שבועים ומשום כו' כצ"ל והד"א:

בד"ה אמאי מטמאה דהא ממקום טהור הוא בא כו' כצ"ל והד"א:

בד"ה לרבות כו' כנדה ולרבות את כו' הד"א:

תוס' בד"ה אי בשופעת כו' דהא לרב נמי לא כו' בזוב מטהרין וב"ה סברי דמעין אחד הוא כו' כצ"ל:

דף לו.

גמ' אנא דאמרא כתנא דשוין ואי בעית אימא בשופעת כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה ימי עבורה כו' דיה שעתה הס"ד:

בד"ה דליכא שהות כו' טהור הוא הס"ד:

בד"ה כותיה דרבא צ"ל כותיה דרב:

ד"ה אי בעית צ"ל ואי בעית:

תוס' בד"ה הלכתא כרב כו' שיצתה פדחת ולדה בגיותה ואח"כ נתגיירה אין נותנין לה כו' כצ"ל:

דף לו:

גמ' ואיזו זו זו קושיא כו' כצ"ל וכן אח"כ:
רש"י בד"ה שלשה ימים כו' רצופין הס"ד:
בד"ה ושפתה מצערה הס"ד:
בד"ה וכי יזוב כו' דם טוהר ואונס כו' הד"א:
בד"ה זובה דם כו' עת נדתה הס"ד:
בד"ה תשב על כו' דמי טהרה הס"ד:
בד"ה זה קושי צ"ל זו קושי:
בד"ה עיילוה בחמימי חולי חם כצ"ל והס"ד:

דף לז.

תוס' בד"ה דבר הגורם כו' דלעולם דם שתראה כו' כצ"ל:

דף לז:

גמ' דאע"ג דחל קישוי בשליש כו' כצ"ל:
[**גמ**' רש"י ותוס' מן ע"ב של דף לז עד סוף הפרק לא הגי' הרב ז"ל] (כ"ה בדפוס ראשון):

דף מ.

גמ' ה"מ בתרי עבורי אבל בחד עבור כו' כצ"ל ונמחק דחד הוה נפל. ונ"ב נ"ל טעות גמור הוא דלא בנתעברה וחזרה ונתעברה מיירי אלא בנתעברה אחר לידה כמו שפרש"י וק"ל:

דף מ:

רש"י בד"ה שנשחטו כו' ולא נזרק הס"ד:
בד"ה והנותר כו' והקטירו הס"ד:
בד"ה הנתנין כו' כהן משיח הס"ד:
בד"ה מוקצה כו' ע"ז הס"ד:

תוס' בד"ה פרט לנשחט כו' שהרי יוצא כשר בבמה וטמא דחזי לעבודת צבור חוץ לזמנו שהרי מרצה לפיגולו חוץ כו' וילפינן מבמה מי הניתנים כו' גבי זר וסכין מטמאים בגדים בבית הבליעה כו' כצ"ל:

בד"ה הלן היינו כו' שממנו לאישים כו'. נ"ב פירוש שכבר הקרבת האימורים לאישים והבשר שהוא שיריים וכן כל כה"ג הוא בבל תקטירו ונילף מן ממנו דכתיב גבי שאור ודבש כך פרש"י:

דף מא.

רש"י בד"ה תרי קראי אמו אמו וזאת הס"ד:

תוס' בד"ה קסבר כו' אבל לא מצי למגרס קסבר כו' לא משכחת בהקדישו בפה ושמא י"ל כו' כצ"ל:

דף מא:

רש"י בד"ה בשטבלה לשמושה ולמחר פלטה כו' כצ"ל:

דף מב.

גמ' אתי שיילה לרבה א"ל כו' כצ"ל. ונ"ב נ"ל רבה דאי רבא הא פלי"ג לעיל בפרק בנות כותים ואפי' למה שפירשו התוספות שחזר רבא לעיל מ"מ לא הוכיחו מהכא דתקשי רבא ארבא ודו"ק:

רש"י בד"ה ורבא לפרושי כו' מתהפכת ל"א כו' הד"א:

בד"ה רואה כו'. קרא ומשום כו' הד"א:

בד"ה לסתור בזיבה כו' אי רואה הויא סותרת אבל כו' כצ"ל:

בד"ה אבל לסתור כו' וסתרה כבועלה הס"ד:

בד"ה והיולדת לקמן מפרש הס"ד ואח"כ מה"ד הזבה כו':

בד"ה טומאה בלועה היא כו' ימי טוהר וטומאה כו' הד"א:

תוס' בד"ה עד כאן כו' כר"ש דפולטת ולא מטמאה כו' כצ"ל:

דף מב:

תוס' בד"ה מה ת"ל כו' ושמא לשום דרשא אצטריך כו' כצ"ל:

דף מג.

רש"י בד"ה מ"ט של זב טהור נמחק טהור:
בד"ה למימרא כו' לאו מזב ילפינן:
תוס' [ד"ה למימרא וכו'] אלא ילפינן מלשון כו' כצ"ל:

דף מד.

תוס' בד"ה כנעוריה פרט כו' מאין לו עיין עליו וי"ל כו' כצ"ל:
בד"ה ואי בעי כו' רב ששת נוחל את האם להנחיל כו' כצ"ל:

דף מד:

רש"י בד"ה שלשים יום כו' מכי איקלע כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה איש כי יכה כו' דבריש הנחנקין כו'. נ"ב אבל התוס' דפרק הנחנקין כתבו דלא גרסינן כל מכה נפש אלא כמ"ש כאן ואיש כי יכה כל נפש וע"ש והגהתי:

דף מה.

רש"י בד"ה קנאה וזכה כו' לו ועומדת הס"ד:

דף מו.

גמ' אמר רבא הלכתא תוך הזמן כלפני זמן כו' כצ"ל:

דף מו:

רש"י בד"ה כדרבי פנחס כו' אהכי נדרה דאורייתא כו' כצ"נ:

דף מז.

רש"י ד"ה רבי יוסי אומר כו' מאי עוקץ כו' כצ"ל:
בד"ה פוטרין מן החלה כו' ה"ה לתרומה הס"ד:
בד"ה נתחייבו בחלה כו' והרי באו הס"ד:
בד"ה משיפציל [וכו'] פסק הס"ד:
תוס' בד"ה אתי דימוע כו' גבי שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהם שתי סאות כו' דקאמר ר' יוחנן כו' שאני אומר כו' ובריש ההוא כו' כצ"ל:
בד"ה לא גרסינן כו' אלא ה"ג אי בבואכם כו' כצ"ל:

בד"ה לא כולהו חלוק כו' יושביה עליה כו'. נ"ב עיין ברש"י דמגילה דף י"ד:
בד"ה מסר להו כו' דא"ל שבור מלכא לבטי אדכר כו' ורב יהודה לא קבל כותית זונה לא עשה בטי כו' כצ"ל:

דף מז:

רש"י בד"ה שבבן ושבבת כו' בעינן אליבא דהאי תנא כו' כצ"ל:

דף מח.

רש"י ד"ה בשביעית צ"ל ובשביעית:

דף מח:

רש"י בד"ה או חולצת גדולה היא שהשערות סימן כו' כצ"ל:
בד"ה אע"פ כו' והלא באו הס"ד:

דף מט.

רש"י בד"ה נשים בודקות כו' דהא אורחא הוא למהוי כו' כצ"ל:
בד"ה דאי משתכחי כו' ולהכי הוא דמהימני הס"ד:
בד"ה אבל חליצה כו' לקמן הס"ד:
תוס' בד"ה בשלמא לפני הפרק כו' אמאי אינן נאמנת השתא כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה כל המטמא כו' באהל המת ויש שהוא כו' הד"א:
בד"ה ופסול משום כו' בטיל ליה הס"ד:
בד"ה גסטרא כו' הן וקרקעותיהן ודפנותיהן כו' כצ"ל וכן בתוס' בד"ה אלא:
בד"ה שיעורן ככונס כו' חמש מדות בכלי חרס ניקב כמוציא משקה טהור מלטמא גסטרא ועדיין כלי הוא לקדש בו מי חטאת ניקב בכונס משקה כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה ואב"א כו' דהא ר"ש דפסקינן כותיה לית ליה כו' כצ"ל:
בד"ה אלא לענין כו' מחט וטבעת שולי המחצין וקרקעות כו' כצ"ל. ונ"ב לשון גת ומחץ:
בד"ה אם כנסה כו' מילף לייפי ומטבילין כו' כצ"ל:

דף מט:

רש"י בד"ה אם האור כו' להכניס משקה הס"ד:
בד"ה מטמא כו' בפרק יוצא דופן אין בו כו' הד"א:

בד"ה ואינו מטמא כו' ואי לאו יתירה היא כו' כצ"ל:
בד"ה מי שמיוחד כו' דכתיב וכבס בגדיו וגו' כצ"ל:
תוס' בד"ה תנינא חדא כו' חייב במעשר כו' ושמעינן כו' בראשית הגז חייב כו' אלא לא פריך אמתניתין כו' כמו שיש ספרים דגרסינן כו' כצ"ל:
בד"ה חדא לאתויי כו' דכיון דאמך מישראל כו' ולא בב"ד של גרים ורגיל ר"ת כו' כצ"ל:

דף נ.

רש"י בד"ה קוצה גויטר"א כו'. נ"ב עיין בריש פרק כלל גדול:
תוס' בד"ה כל הכשר כו' ודבורה היתה דנה על פי כו' כצ"ל:
בד"ה כל שחייב כו' בסה"ד ע"י טיבול כצ"ל:
בד"ה למעוטי תאנה תימה מאי שנא כו' כצ"ל:
בד"ה שזרען כו' צריכות הכשר שני ק' כיון כו' כצ"ל:

דף נ:

רש"י בד"ה צריכות מחשבה לאכילה ושוב תטמא כו' כצ"ל:
בד"ה אף לכלב כו' לא בעי מחשבה הס"ד ואח"כ מ"ה טומאה חמורה:
בד"ה ונבלת עוף טהור בעי מחשבה כו' הס"ד:
תוס' בד"ה לא גרסינן כו' בסה"ד ומתכשר בדם שחיטה, נ"ב שנאמר על הארץ תשפכנו כמים:

דף נא.

גמ' הכשר מים בעי מאי שנא הכשר כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה נשמרין כו' לאכילת אדם הס"ד:
תוס' בד"ה אלא דזרעינהו כו' בקורני שבחצר כו' לאוכל אדם ולאוכל בהמה נותנין חומרי בהמה כו' כצ"ל. ונ"ב פי' חומרי אדם שאין עושין ממנו מלוגמא וכה"ג וחומרי בהמה שאסור לשולקן. ר"ש:

דף נא:

גמ' קמי דרב כהנא לא תימא בשבת כו' כצ"ל. ונ"ב נ"ל דלא גרסינן אמר אלא דברי רב אשי הוא וכן משמע הלשון מדלא אמר כי אמריתה כו' ודו"ק וכן יראה פרש"י:

שם ויש שיש לו שביעית כו' ויש שיש לו סנפיר כו' מאי קשקשת דכתיב סנפיר ואפי' כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה קשקשת מלבושים של דג הס"ד:
תוס' בד"ה כל הטעון כו' דלא חזי הוא הס"ד ולפני מערבא הוא דבור חדש:
בא"ד אבל ציצית כדמסלק כו' כצ"ל:

דף נב.

גמ' ובכתה בכיה גדולה. נ"ב צ"ל ונבכה והתוס' בריש יבמות הביאו הגירסא ורבתה בכייה בבית המדרש והיינו כמו שפירשתי:
שם רב מלכיו בלורית אפר מקלה וגבינה כו' כצ"ל:
רש"י ד"ה יש לו טלפים וגם ד"ה ויש שיש לו טלפים שייך לעיל:
בד"ה והיא מיעוטא כו' דכי לא נאנסה כו' כצ"ל:
בד"ה בלשת חיל הס"ד:

דף נב:

בד"ה שתי שערות כו' ובמסכת פרה הס"ד:
בד"ה ובנגעים שער לבן דקי"ל כו' כצ"ל:
בד"ה שיהו ניטלות בזוג הס"ד והשאר נמחק. ונ"ב בס"א אינו אלא כך כתוב שיהו ניטלות בזוג וזהו שיעורא והוא עיקר דבודאי כדי לכוף ראשן לעיקרן הוא השיעור רבה וכ"כ כל המחברים:
בד"ה להחמיר כו' שעורא רבה דכולהו כצ"ל:
תוס' בד"ה הלכה כו' שתביא שער גדול שבכולן. נ"ב פי' באותן תנאים השנוים כאן אבל פשיטא שחולצת אפי' לא הביאה שערות שוכבות ורבי יהודה גופיה לענין מיאון איירי וכן דעת הרי"ף והרמב"ם והסמ"ג והרא"ש להדיא:

דף נג.

רש"י בד"ה בשלא בדקה כו' בשניהם מכלל כו' חייש הא ודאי כו' הד"א:
בד"ה אי נימא כו' דחיישא מכלל כו' הד"א:
בד"ה לראייה מרובה ג' גריסין בועודות הס"ד:
בד"ה לא תהא כו' נטהרות שחרית כו'. נ"ב פי' שהפרישה בטהרה בשחרית אחר שראתה אותו היום וכן פירשו התוס' לקמן בפ' בתרא ועיקר:

דף נג:

רש"י בד"ה מישך שייך כו' בשניהם הס"ד:
בד"ה מטמאה עצמה הרואה כתם כו' הד"א:
תוס' בד"ה שהוא כו' ואתמול מצאה כתם כו' כצ"ל:
בד"ה צריכה הפסק כו' אבל לא בדקה מונה מן הראייה כו' כצ"ל:

דף נד.

גמ' ח' ימים טמאין וח' ימים טהורין כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה אינה משמשת כו' וכן לעולם הס"ד:
בד"ה ט"ו יום ט' וביום מ"ט כשתראה תהא כו' כצ"ל:
בד"ה ארבסר הוו קסבר האי דמותיב שהאשה כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה תשמש כו' ראתה בי"ז תשמש בי"ח ותו כו' כצ"ל:
בד"ה הני ארבסר כו' ז' לספירת נקיים הס"ד ואח"כ מ"ה ולמאי דמשני כו':
בא"ד ולר"ת נמי ימי נדה כו'. נ"ב פי' שהיתה נדה גמורה אחר שתי ראיות של זיבה שאין עולין ימי הנדה להיות יום השמירה ליום י' וי"א כדלעיל אבל לדידן ממ"נ אם היא נדה א"כ כבר שלמו ימי נדה ואם היתה מתחלה זבה א"כ לא נעשית נדה עד שספרה וק"ל:

דף נד:

רש"י בד"ה והניע כו' וממעינות הזב הן כו' כצ"ל:
בד"ה יבש כו' דתנינן הס"ד:
בד"ה שאינו מטמא כו' אינו טמא הס"ד:
בד"ה אבן כו' בביאת אדם כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה אף מדוה כו' אלא אוכלין ומשקין כו'. נ"ב פירוש הכלים שנטמאו באבן מסמא אינן מטמאין אלא אוכלין ומשקים וק"ל:

דף נה.

גמ' ומ"ט אמרו טמא גזירה שמא כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה אי מה כו' בתורת כהנים אף משא כו' דרבייה קרא והס"ד והד"א:
תוס' בד"ה אבן מסמא כו' בפ' בנות כותים כצ"ל:

דף נה:

רש"י בד"ה נבלה במגע כו' לא כתיב כבוס וזב אפי' כו' כצ"ל והד"א:
ד"ה בעלמא לרב צ"ל בשלמא לרב:

דף נו.

רש"י נד"ה טומאת רקב כו' משא ואהל ומטמא כו' הד"א:

דף נו:

גמ' מאן דבדק בגומא נמי בדק אי אמרת כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה למפרע כו' טמאות הס"ד:
בד"ה מפני מה אמרו כו' בכבוס הס"ד:
מן ד"ה בחדרים עד מתני' צ"ל אחר ד"ה בכל מקום במקום ישראל:
תוס' בד"ה וכן הכתם כו' לא גרסינן איבעיא להו דקאי כו' כצ"ל:
בד"ה שמא צ"ל ש"מ:
בד"ה הבאים מרקם ר"ת גריס רקש כו' נ"ב פירוש רקס בסמ"ך ולא במ"ם ויש טועים ואומרים שהחילוק הוא בנקודה ולפירושם לא היה להם לומר ר"ת גריס וק"ל:

דף נז.

תוס' בד"ה בית הפרס כו' מפני הטומאה ובפ"ק דמ"ק תניא כו' כצ"ל:
בד"ה ר' יוחנן כו' דמהימן אדאורייתא דאוקימנא בכהן נו' כצ"ל:

דף נז:

גמ' היכי דמי אי דארגשה לאחר זמן כו' לא לעולם דארגשה ואימא הרגשה כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה הרואה כתם כו' וארגשה ולאו אדעתה כו' כצ"ל:

דף נח.

גמ' רב אשי אמר שמואל הוא דאמר כר' נחמיה כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה רב אשי כו' תיובתא לאו קושיא כו' כצ"ל:
בד"ה עד היכא כו' צדדין נינהו הס"ד:
בד"ה והתניא כו' לא הוי הכי הס"ד:
תוס' בד"ה ומי מחזקינן כו' הוה מצי למפרך ויש לחלק כו' כצ"ל:

בד"ה למקום חבק בסה"ד מקום חבק כצ"ל:

דף נח:

גמ' תולה בפשפש ועד כתורמוס כו' בעלמא אימא לך לחומרא אמרינן כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה עד כמה כו' במאכולת הס"ד:
בד"ה אמר רב נחמן כו' כתורמוס יכולה כו'. נ"ב תורמוס פרש"י בפרק אין צדין שהוא מין קטנית עגול כמין עדשה ורחב כמעה קטנה כו':

דף נט.

רש"י בד"ה טיפי דמים למטה כלומר קטנים הס"ד:
בד"ה כתם ארוך מצטרף לכגריס ועוד כצ"ל והס"ד והד"א:
תוס' בד"ה היו בה טיפי דמים למטה וטיפי דמי למעלה תלינן כו' כצ"ל:

דף נט:

רש"י בד"ה היא היא כו' באשה לחודה הכא נמי כו' כצ"ל:

דף ס.

גמ' חולה טמא. נ"ב פי' שביל:
שם בתלוי נ"ב פי' אדם:
שם איכא דאמרי הא והא רבי. נ"ב סוגיא דעלמא משמע שכבר מתרצינן הברייתא ואחר כך פרכינן מינה ולפי זה השנויי' לא פריך מידי דהא לרבי פשיטא דאינה חולה בכתם אלא דוקא לתירוץ קמא הוא דפריך או אליבא דרב אשי וא"כ מדפריך רבי יוחנן ש"מ דאיכא דאמרי ליתא כלל ומהו דעת הגמרא וצ"ע אף שהתוס' דוחקים:
רש"י בד"ה וביושבת על דם טוהר ובבתולה שדמיה כו' כצ"ל:
בד"ה אתמר נמי כו' תלינן שביל טמא בטמא כו' כצ"ל:
בד"ה טמא וטהור כו' בתלוי לדברי הכל כו' הד"א:
תוס' בד"ה טמא וטהור כו' לא קרי הפסד כיון דלא סתר כו' כצ"ל:

דף ס:

גמ' אימר שמש עכביה לדם אבל הכא אם איתא כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה או לנכרית ונמחק או:

בד"ה אמבטי כו' לרחוץ הס"ד:
בד"ה בעלה באשם כו' טהרותיו תלויות הס"ד:
בד"ה בעלה פטור כו' טומאה ודאית הס"ד:
בד"ה עוברה דמיה כו' וזקנה הס"ד:
תוס' בד"ה כאן למפרע כו' דמקלקלה להך טפי כו' כצ"ל:
בד"ה במטלניות כו' והכא לא פריך פשיטא כו' כצ"ל:

דף סא.

רש"י בד"ה ומבטלו לדם כו' דאיירי לעיל בגלים שאבדה כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה אטמרינכו כו' ושמא הרגתם כו' כצ"ל:
בא"ד ובשאלתות דרב אחאי מפרש כו'. נ"ב אין ראיה מכאן להציל ההורג אפי' בעת שבטלו דיני נפשות מ"מ אסור להציל וכן יאבדו כל אויבי ה' וידינו אל תגע בהם אלא להכי שרי להציל דספק הוי וספק נפשות להקל ועוד שמעמידים האדם על חזקת כשרותו ואימור בודאי לא הרג ודו"ק:

דף סא:

רש"י בד"ה ובמחט צ"ל במחט:
בא"ד כל כך הס"ד:
תוס' בד"ה לא ימכרנו לכותי כו' ורבנן גזרו אפילו עשר מצעות כו' כצ"ל:
בד"ה אבל עושה כו' יתביישו החיים כדתניא פ' בתרא כו' שמסירין הציצית ממס' שמחות כו' כצ"ל:

דף סב.

גמ' אמר רב יהודה זה אהלא והתניא כו' כצ"ל וכן בתוס':
שם אלא מאי בורית אהלא כו'. נ"ב פי' כמו לעולם ודוק וכן פי' התוס' בפ' ר"ע (שבת דף צ.):[שם] שלוף דוק. נ"ב עיין בפ' אמר ר"ע (שבת דף פ"ב:)
רש"י בד"ה לעיסת גריסין של פול חלוק כו' הד"א:
בד"ה הוסישו עליהן לענין שביעית כצ"ל:
בד"ה הוסיפו כולה לביצין הס"ד:
בד"ה שהרי כו' בספק דם ועבר כו' הד"א:
בד"ה כבריתא כו' דתנן פרק המוציא שיעור אחרינא כו' כצ"ל:

דף סב:

גמ' ואף ע"ג דלא נפיק אמר רב פפא כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה רביעית דם כו' באהל הס"ד:
בד"ה דם תבוסה כו' לאחר מיתה וטמא כצ"ל:
תוס' בד"ה אם מתכבסת כו' שיתנו מים במדה ואם כו' כצ"ל וכן אחר כך מביא מים במדה:

דף סג.

בפיסקא וצריך לכסכס ג' פעמים כצ"ל:
רש"י בד"ה בעי ר' ירמיה כו' להו תרי הס"ד:
תוס' בד"ה נים ולא נים כו' איכא לפרושי. נ"ב בכאן דחקו לפרש כן אליבא פי' ר"י שפי' נים ולא נים כו' בכה"ג אבל בפ"ק דתענית פירשו דלא נהירא האי פירושא מכח הא דע"פ אלא הכל אחד כפרש"י ע"ש:

דף סג:

רש"י בד"ה עם הנץ כו' אסורה וגם הנץ כו' הד"א:

דף סד.

גמ' עד שתקבענה ג"פ כו' מהו דתימא כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה היתה למודה כו' עוד תאסר חזרה כו' הד"א:
בד"ה למודה שאני כו' והיכי הוה מצינן כו' כצ"ל:
בד"ה ה"מ כו' בו בתוך ימים כו' הד"א:

דף סה.

גמ' והשאר משלימין לד' לילות כו' מי סברת כל תלת כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה אינן אלא כו' דקטנות הס"ד:
תוס' בד"ה אלא דיהיב כו' בס"נ ורביעי ג' חדשים בבגרות כו' כצ"ל:
בד"ה הדפין והלולבים כו' ברייתא עלה וליכא טעמא כו' כצ"ל:

דף סה:

גמ' ואב"א שאני כתובה כו' כצ"ל:

שם דם נדה הבא מן המקור כו'. נ"ב זהו כמו טעם ודו"ק:
רש"י בד"ה והעקלים כו' שקושרין את התפוח כו' כצ"ל:
בד"ה שאני כתובה כו' לדקדק בכל ולחתמה הלכך כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה וכולן כו' הלכך צריכה לבדוק כו':
בא"ד ב"ש וב"ה דמתני' מחמירים ודוקא כו' לראות ובלילה לתינוקת כו' כצ"ל:

דף סו.

גמ' תולה בוסתה ואם היה כו' כצ"ל:
שם למכתב כתובה ליום ארבעה כו' כצ"ל. ונ"ב יום ארבעה הוא יום רביעי שהבתולה נשאת ליום רביעי נטר עד ארבעה אחרינא פי' עד יום ד' הבא בשבוע אחרת ונוסח זה כמדומה שאינו מתוקן לפי כל הפירושים שהביא הרא"ש:
רש"י בד"ה ותנשא לאחר כו' שוות הס"ד:
בד"ה הוא צ"ל הוי עובדא כו':
ע"ב תוס' בד"ה כל הראוי לבילה כו' אע"ג דפריס בהדיא בכלי אחד כו' כצ"ל:
בד"ה אם סמוך כו' מדלא קאמר לא תחוף כו'. נ"ב ותימה לי מאי צריך למידק כך למה אינו דייק כפשוטו מדקאמר משרי מזיא אלמא דבמקום שער הראש איירי וכן דייק האשר"י משמו וכן אי' בפ"ק דתולין ואדרבה מן דיוק זה יראה סייעתא לרש"י קצת דבגוף נמי איירי בכ"מ שיש בו שער ונ"ל שמוסיף זה דלא אקשי ליה מאחר שלא תחוף אלא בחמין לא איירי אלא בראש ולא בגוף א"כ למה אמרינן שתהא אשה מדיחה בית קמטיה ע"כ פי' דלאו דוקא בראש לחוד קאמר אלא כל מקום שיש בו שער קאמר דשייך ביה חפיפה ובית השחי ובית הערוה נמי בכלל וכן פירש הר"ן להדיא:

דף סז.

רש"י בד"ה ומפצי ביומי תשרי שטובלין בנהר כו' כצ"ל:
בד"ה כדתנן גבי כו' ומוסק זיתים כעודר כו' הד"א:
ע"ב תוס' בד"ה משום סרך כו' שתטבול ביום ז' כדרבי שמעון כו' כצ"ל: :

דף סז:

גמ' נותנין לילה הראשון וה"מ שלא כו' כצ"ל:

דף סח.

גמ' והלכתא אשה לא תחוף אלא בלילה קשיא הלכתא כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה תסגי ואייתי למחר די לי אם אטבול למחר כלל:
בד"ה הא דלא אפשר לחוף ביום כגון מוצ"ש לא תחוף אלא בלילה כצ"ל:
תוס' בד"ה כך אמרו כו' בפסק של מעלה דדריש רב מרימר כו' כצ"ל:

דף סח:

רש"י בד"ה כי קתני ומטמאין מעת לעת כו' מעת לעת כצ"ל והס"ד:
בד"ה לטמאה בה כו' סתירתה יום א' הס"ד:
בד"ה נראין כו' אף הראשון הס"ד:
תוס' בד"ה אמרה. ליה כו' והכא מיירי בבדקה כו' כצ"ל:

דף סט.

גמ' ולא ידענא מה תיובתא דקי"ל שבוע קמא כו' ראיתי סגי לה אי בתשע כו' ואיני יודע כמה ראיתי כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה לא ר' יהושע כו' כדפרישית אבל כו' הד"א:
בד"ה איני לרב כו' טומאת זכר ביממי לה כו' הד"א:
בד"ה תמני לנדה כו' הרי ח' טבילות לנדה כו' כצ"ל:

דף סט:

גמ' אלא לאו ש"מ רבנן היא כו' מי לא מטמא במשא אלא מאי כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה ותמני לזיבה כו' ספורין שלה הס"ד ואח"כ מ"ה כלילותא אם בא לפנינו כו':
בד"ה ושב לזיבה כו' ימי הספירה הס"ד:
בד"ה אידי ואידי כו' בלילה וקא פריך כו' משום נדה ומהדר כו' הד"א:
בד"ה חד יומא כו' טבילות דשביעי הס"ד:
בד"ה מטמאין במשא כו' לא מטמו מדרבנן כו' שמא יתעלפה כצ"ל והס"ד:
בד"ה עד שימוק כו' ומת ודאי הס"ד:
בד"ה בת משולחת כו' והוליד בת הס"ד:
בד"ה זו כו' משום נשאת הס"ד:

דף ע.

רש"י בד"ה ואי כר"ש כו' כשהוא עשיר ויכול להביא כו' כצ"ל:

דף ע:

רש"י בד"ה שחיטתו כו' וסמיכה חזה ושוק כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה כאן קודם כו' או הכא כהתם וי"ל כו' כצ"ל:
בד"ה כאן בעושה כו' ועוד להמיתם משמע כו' כרבי יצחק דאמר כו' כצ"ל:

דף עא.

רש"י ד"ה אלא טעמייהו כו' כבוד זבין התקינו כו' לאחר מיתה הס"ד והד"א:
בד"ה בחייו ובמותו כו' תבוסה דרבנן הס"ד ואח"כ מ"ה וחכ"א זה אינו הואיל כו':
תוס' בד"ה אלא טעמא כו' שאר בראשונה דקתני התם כו' כצ"ל:
בד"ה ה"ג כו' שמא מספקא ליה כו' כצ"ל:
בד"ה ודמו כו' אפילו בארץ כו' כצ"ל:

דף עא:

גמ' אלמא חולין שנעשו על טהרת הקדש כקדש דמו אימא סיפא חזרו לומר כו' כצ"ל:
שם לטמא שנים ולפסול אחד. נ"ב פי' שהשלישי אינו טמא אלא פסול ופוסל אחר דקאמר היינו שהשני פוסל עוד אחד כמוהו שלישי פסול ולא טמא אפילו בקודש וכן פי' רש"י בפ"ב דחולין דף לה:
רש"י בד"ה ומודים כו' טבול יום הס"ד:
בד"ה וקוצה לה כו' בכלי ומקפת ומקרבה כו' ולא אדמו דשחיטת חולין כצ"ל:
בד"ה צריכה כו' ואם ישראלית היא כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה מערה אין כו' שאינו מטמא בהיסט נמחק בהיסט ונ"ב צ"ל במשא:

דף עב.

רש"י בד"ה וב"ה פוטרין מן הקרבן כו' כצ"ל:
בד"ה טבילה צ"ל טבלה:
בד"ה וחייבין בקרבן כו' בעל זבה קטנה הס"ד והד"א:
בד"ה אמר רב כו' לזיבה כי לא כו' והד"א:
בד"ה תנינא כו' י"א דמיא דהא עכשיו כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה הרואה יום א' כו' מיהו תימה מאי קא משני ברואה כו' אבל זבה דצריכה נקיים נהי דבסוף כו' מ"מ יום שפוסקת בו כו' כצ"ל:

דף עב:

גמ' אפילו את מרבה בשמן בשמן כל היום כולו כו' כצ"ל:
שם אבל רואה ג' ימים בתחלה תהיה זבה כל זה נמחק:
רש"י בד"ה דלא מטמא משכב ומושב דיליה ומ"ש כו' הד"א:
בד"ה עשירי אין כו' להו תרי הס"ד:
בד"ה שבין נדה לנדה כו' להיות נדה לישב לראייה אחת כו' כצ"ל:
בד"ה שימור לאחריני לעשירי הס"ד:
בד"ה ברואה יום כו' תהא זבה הס"ד:
תוס' בד"ה אלא אימא כו' וסבר רב הונא דלענין כו' כצ"ל:

דף עג.

גמ' ת"ל ימי טומאה מלמד כו' ומה היא שאינה מטמאה כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה בלא כו' ימי נדתה הס"ד:
בד"ה יכול כיון כו' נדתה שאינו כו' הד"א:
בד"ה ליום י"א צ"ל יום י"א כו' כי תזוב דזיבת הד"א:
בד"ה ואין לי כו' לטומאה אלא כו' הד"א:
בד"ה ואין,לי כו' ימים מנין הס"ד:
בד"ה הוא שאיני כו' ביום סופר כו' הד"א:
בד"ה אלמא כו' לדין יום זיבה אלא כו' כדין פרשה כו' כצ"ל:
בד"ה קראי לרבי כו' הכי נמי יליף י"א יום כו' כצ"ל: